

Міністерство освіти і науки України
Житомирський державний університет імені Івана Франка
Навчально-науковий інститут філології та журналістики
Кафедра українського літературознавства та компаративістики

ДИПЛОМНА РОБОТА
з української літератури
на тему:

**«“ЛІСОВА ПІСНЯ” ЛЕСІ УКРАЇНКИ Й “БАЛЛАДИНА”
ЮЛІУША СЛОВАЦЬКОГО: ТИПОЛОГІЧНЕ ЗІСТАВЛЕННЯ»**

Виконала: студентка VI курсу, 61 групи,
ОКР: «магістр»
напряму підготовки **Філологія***
зі спеціальності **8.02030301 Українська
мова і література***

Білоус Тетяна Сергіївна

Керівник:
кандидат філологічних наук, доцент
Юрчук Олена Олександрівна

Житомир – 2014 рік

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТВОРЧИСТЬ ЛЕСІ УКРАЇНКИ ТА ЮЛІУША СЛОВАЦЬКОГО В КОНТЕКСТІ ЛІТЕРАТУРНОГО ПРОЦЕСУ ХІХ – ПОЧАТКУ ХХ СТОЛІТЬ .	8
РОЗДІЛ 2. ТИПОЛОГІЯ ОБРАЗІВ У ДРАМІ-ФЕЄРІЇ «ЛІСОВА ПІСНЯ» ТА ТРАГЕДІЇ-КАЗЦІ «БАЛЛАДИНА»	Ошибка! Закладка не определена.
2.1. «Балладина» та «Лісова пісня»: до історії створення	Ошибка! Закладка не определена.
2.2. Художня традиція тотожності в драмі-феєрії Лесі Українки та трагедії-казці Юліуша Словацького	Ошибка! Закладка не определена.
2.3. Художня парадигма іншості в «Лісовій пісні» та «Балладині»	Ошибка! Закладка не определена.
РОЗДІЛ 3. ТИПОЛОГІЯ МОТИВІВ У «ЛІСОВІЙ ПІСНІ» ЛЕСІ УКРАЇНКИ Й «БАЛЛАДИНІ» ЮЛІУША СЛОВАЦЬКОГО	Ошибка! Закладка не определена.
ВИСНОВКИ	7
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	Ошибка! Закладка не определена.

ВСТУП

Кожний великий митець належить не тільки своїй епосі, а й усім майбутнім. Художні образи, створені автором, переживають його й стають надбанням прийдешніх поколінь, народів, які щоразу сприймають та інтерпретують їх по-своєму, відповідно до своєї культурно-історичної епохи та її протиріч. Ці інтерпретації допомагають відкрити нові думки, почуття, проблем, що автор намагався вкласти у свій витвір.

Творчість Юліуша Словацького та Лесі Українки – помітне явище в історії української та польської драматургії XIX – початку XX століття. Письменники-інтелектуали, виховані на кращих зразках національної та європейської класики, своєю титанічною працею закарбувалися в свідомості кількох поколінь як символи незламності й боротьби, як мужні й принципові особистості. Незважаючи на приналежність до різних літературних епох, їхня творчість припала на один із найскладніших, але в той же час найцікавіших періодів національних історій України та Польщі.

Юліуш Словацький (1809-1849) творив у період національно-визвольної війни після третього розподілу Польщі, коли було помітне зростання національного самоусвідомлення, що проявлялося в інтересі до фольклору, історії своєї країни, й породило явище романтизму. Життєвий і творчий шлях Лесі Українки (1871-1913) припав на злам доби, коли нація переживала переламні процеси в усіх сферах духовного життя, що призвело до нових художніх шукань і реалізувалося в українському неоромантизмі.

Дослідження творчості Юліуша Словацького знайшло своє відображення у збірнику наукових праць Київських полоністичних студій за редакцією Ю. Булаховської «Юліуш Словацький і Україна»,

де вміщено публікації Р. Радишевського, Т. Гнатів, Я. Шевчука, Л. Софронової. У науковій праці Р. Радишевського «Юліуш Словацький і Леся Українка (до питання літературних традицій)» висвітлено питання про естетичні принципи письменників світової класики, таких як Данте, Шекспір, Байрон, Гейне, на яких базувалася творчість українського та польського драматургів. Особливу увагу приділено важливості літературної спадщини Ю. Словацького у доробку української поетеси. Ґрунтовний аналіз україно-польських зв'язків ХІХ – початку ХХ століття у творчості польського драматурга вміщено у книзі Євгена Нахліка «Творчість Юліуша Словацького й Україна. Проблема україно-польської літературної компаративістики».

Мистецький доробок Лесі Українки в усі часи був об'єктом пильної уваги літературознавців у найрізноманітніших аспектах. Зокрема тип художнього світогляду письменниці досліджували С. Хороб, Л. Скупейко. Значні досягнення літературознавчої думки постають у нових постмодерних інтерпретаціях. Такими є монографії Л. Демської-Будзуляк «Драма свободи в модернізмі. Пророчі голоси драматургії Лесі Українки», С. Павличко «Дискурс модернізму в українській літературі», Н. Зборовської «Моя Леся Українка».

Літературознавці не раз наводили художні паралелі й споріднені мотиви в змалюванні казково-фантастичного світу драми-феєрії «Лісова пісня» Лесі Українки та трагедії-казки «Балладина» Юліуша Словацького. Показовим з цього погляду є дослідження С. Хороба «Символ «жертвопринесення» у драматургії Ю. Словацького та Лесі Українки: фольклорно-міфологічний вимір». На фантастичний світ драми «Лісова пісня» також звертали увагу П. Пономарьов, С. Холодинська, М. Хороб, М. Хилюк, Ф. Бабій.

На перший погляд, типологічне зіставлення драматургічних творів Юліуша Словацького та Лесі Українки видається абсолютно безпідставним: письменників розділяє не тільки часова приналежність

до різних етапів розвитку національних літературних процесів, але й очевидні ідейно-стильові відмінності, помітні розбіжності у використанні засобів поетики, які надають їхній творчості яскравої індивідуальності та самобутності. Однак при поглибленому вивченні драматургії цих митців спостерігається певна спільність світобачення та світовираження, схожість деяких елементів образних систем.

Подібність стильової манери, спільний інтертекстуальний ряд «Лісової пісні» та «Балладини» спонукає до виявлення нових, досі непомічених аспектів. Тому **актуальність** подібного дослідження очевидна, адже обумовлена потребою детальнішого аналізу образів та мотивів драми-феєрії та трагедії-казки, а також визначення художньої традиції тотожності та іншості в їх зображенні.

Метароботи полягає у типологічному зіставленні образних систем та мотивів «Лісової пісні» Лесі Українки та «Балладини» Юліуша Словацького.

Реалізація поставленої мети передбачає розв'язання таких **завдань**:

- охарактеризувати такі типи художнього мислення, як романтизм та неоромантизм, та з'ясувати місце драматургії Лесі Українки та Юліуша Словацького в суголосному їм літературному контексті;
- проаналізувати історію створення драм, їх інтертекстуальні зв'язки;
- дослідити жанрову приналежність творів;
- обґрунтувати художню парадигму тотожності образів «Лісової пісні» та «Балладини»;
- з'ясувати художню парадигму відмінності образних систем у пропонованих драмах;
- виділити домінантні мотиви в драмах Лесі Українки та Юліуша Словацького.

Об'єктом наукового дослідження обрано драматичні твори «Лісова пісня» Лесі Українки та «Балладина» Юліуша Словацького.

Предметом роботи є система художніх образів і мотивів у драмах польського та українського митців.

Теоретико-методологічну основу магістерської роботи становлять теоретико-літературні, літературно-критичні та історико-літературні праці Т. Гундорової, С. Павличко, Н. Зборовської, М. Зерова, Р. Радишевського, Є. Нахліка, Л. Софронової, С. Левінської та ін.

Вибір теми зумовив і основну специфіку методів дослідження: аналіз наукових літературознавчих праць, епістолярного та літературно-критичного матеріалу, текстуальне опрацювання драматургічної спадщини Лесі Українки та Юліуша Словацького; виявлення типології характерів персонажів, їхніх домінантних рис; описовий метод; біографічний метод; порівняльно-історичний метод, порівняльно-типологічний метод.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що в роботі було зроблено спробу з'ясувати типологію образів і мотивів у драмі-феєрії «Лісова пісня» Лесі Українки та трагедії-казці «Балладина» Юліуша Словацького, виокремлено художню парадигму тотожності та іншості образів і мотивів обох драм.

Практичне значення роботи полягає в тому, що результати дослідження можуть бути використані учнями, студентами, вчителями-словесниками в процесі вивчення та викладання курсів теорії літератури, історії української та зарубіжної літератури, спецсемінарів та спецкурсів з питань вивчення української та світової літератури на філологічних факультетах університетів, при написанні курсових робіт.

Обсяг і структура дослідження. Магістерська робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків і списку використаних джерел (74

позиції). Загальний обсяг роботи 77 сторінок, з них 68 сторінок основного тексту.

ВИСНОВКИ

Творчість Лесі Українки та Юліуша Словацького є визначним явищем у літературному контексті ХІХ – початку ХХ століття. Незважаючи на приналежність до різних літературних епох та стильових напрямків, їхні драми, «Лісова пісня» та «Балладина», позначені певною спільністю в історії створення, проблемі визначення жанрової природи, інтертекстуальності мотивів, зображенні деяких елементів образних систем.

Пропоноване дослідження дозволяє зробити наступні висновки:

- Естетика романтизму була висхідною позицією у творчості українського й польського митців. Ю. Словацький представляє «класичний» тип романтизму, який носив бунтарський характер, поставивши на перше місце героїчну особистість, котра намагається визволитися з натовпу. Натомість художній світогляд Лесі Українки перетворюється в неоромантизм, у якому особистість не протиставлена натовпу, а діє у ньому, намагаючись знайти собі подібних і піднести до свого рівня інших.
- Важливим чинником творчості письменників була літературна традиція попередніх епох. Властиве обоим митцям схоже «світовідчуття» і трагедійний світогляд спонукали звертатися до спільних літературних джерел, звідки вони черпали та інтерпретували на власному національному ґрунті досвід європейських поетів і драматургів – починаючи від античності й до Шекспіра і Байрона. Навіть творча спадщина Ю. Словацького стала джерелом художніх пошуків для новаторської драматургії Лесі Українки.

- В основі драми-феєрії української письменниці й трагедії польського автора лежать спогади про дорогий край дитинства. Обидва твори довго виношувались у творчій уяві митців, тому були написані надзвичайно швидко – «Лісова пісня» за 10-12 днів, «Балладина» за місяць. Ще однією спільною рисою є те, що і Леся Українка, і Юліуш Словацький знаходилися поза межами батьківщини.
- «Лісова пісня» та «Балладини» були новими типами драм. Звертаючись до народних міфів, легенд, повір'їв, письменники не тікали від реальності, а переносили її у сучасну площину, що не сприйняло тогочасне літературознавство й трактувало їх як втечу від дійсності.
- Жанрова природа драм має дуалістичний характер: синтез різного роду жанрів (драма-феєрія і трагедія-казка), що було передбачено естетикою романтизму, а також на специфіку жанру вказують самі назви творів «Лісова пісня» та «Балладина», оскільки пісня у творі Лесі Українки супроводжує п'єсу та виступає зовнішнім проявом дії, а ритміка написання драми Ю. Словацького етимологічно нагадує баладу, яка за своєю природою є протяжною та співучою.
- Художню парадигму тотожності деяких елементів образних систем можна пояснити досконалим володінням письменників фольклорним матеріалом рідного краю, однак простежується й відмінність у змалюванні образів, що зумовлено потребою авторів індивідуалізувати своїх героїв.

Дією обох драм є ліс, у якому природа живе своїм життям і разом з тим допомагає зрозуміти характери героїв і часом втручається в людську долю. Поводирями природного середовища виступають Попель III у «Балладині» і дядько Лев у «Лісовій пісні». У Словацького Гоплана на противагу Лесиній Мавці не є головним образом, але без неї

уся драма не мала б такої чарівності, поетичності, хід подій був би надто реалістичним. За основу створення цих образів взято один і той же сюжет із слов'янської міфології, але смислове навантаження дещо різне. Центральним образом для польського автора є Балладина, яка протиставляється Килині в Лесі Українки. Ці дві героїні об'єднує спільна жага до збагачення, яка закінчується трагічно. В «Лісовій пісні» об'єктом кохання Мавки й Килини стає сільський хлопець Лукаш, а у «Балладині» любовний трикутник створюється між Гопланою, Балладиною і таким же сільським хлопцем Грабцем. Обидва хлопці зазнають метаморфоз під впливом кохання, але різного характеру. На відміну від цілісного образу Грабця образ Лукаша постає в динаміці розгортання сюжету «Лісової пісні».

- Мотиви в «Лісовій пісні» та «Балладині» мають фольклорне, міфологічне та біблійне походження: мотив кохання русалки до смертної людини, мотив зради, влади, материнства, мотив братовбивства, який у Ю. Словацького трансформується в мотив «сестровбивства», мотив стихій (таких як вода, вогонь, вітер, земля), мотив сну, мотив перетворення, антропоморфізму, мотив смерті.
- Обидві драми – й трагедія-казка Ю. Словацького, й драма-фесрія Лесі Українки – це високо поетичні, глибоко філософські твори. Їх можна віднести до універсальної поезії, де майстерно переплітаються реальне й фантастичне, трагічне й комічне. В обох драмах за справами дещо побутово-інтимного плану стоять глобальні проблеми часу: боротьба за владу, двірцеві інтриги, питання моралі – у Ю. Словацького; піднесення буденних проблем до високих узагальнень, боротьба за духовні скарби людини – в Лесі Українки, але спільними є розмова про народ та високі ідеали.